

EUSKALZAINDIA-ren ESKERRAK ZUBEROA-ri

Maule-ko Alkate Jauna,

Euskaltzaindiko lankide, lagun eta gogaide guztiak,

Jaun-Andreak :

Biziki pozgarri zait (eta zaigu denoi), Euskaltzaindiko gure bilkura hemen, Zuberoaren bihotzean, gaur egitea. Ahalkez eta lotsa gorritz aitortu behar dizuet: gaur artio Zuberoan egon gabea nintzen. Baina hori bai, ba nuen Euskalerriko gure probintzia nimiño eta berezi-berezi hau ezagutzeko desira eta gogo bizia. Eta Maule-ko Alkate jaunari eskerrak, bai nik eta bai beste zenbaitek ere, gure amets zahar hori gaur erdietsia ikusten dugu.

Euskaldunek, mugaz hango eta hemengoek, elkarren berri gutxi dakigu, zoritxarrez. Hala ere, gure artean ez da inor *Agur, Xuberoa* kanta zoragarri hori ezagutzen ez duenik.

Duela zenbait aste, Larresoro eta bai beste batzuk ere, gure euskal kazeta « Zeruko Argia »-n Zuberoaz mintzatu dira. Ederki zion Larresorok : Zuberoak ba du zenbait berezi, hortitz, basati kutsua dariona, eta euskaldu-

Aita Villante Euskalain-burua minizo

nari bere asaben oroitzapen mina senti-erazten diona. Behinolako Euskalerrriaren ispillu jator eta oihartzuna dugu Zuberoa. Gure sorterriaren ispillu edo irudi bat, mirakuiluz-edo bere antzina kutsu eta itxura harrigarri hortan gure egunok arte heldu zaiguna. Bai, Uhaitzandi bakar-raren ibarrean diren herri txikiek euskaldunari, industri zibilizazioaren arora igaro den euskaldunari, zerbait, eta zerbait baino gehiago oroiterazten diote, han, konzientzi azpian ezkutaturik, bihotzaren tolesetan gorderik dakarren zerbait. Arrazaren oihua da, asaba zaharren deihadarra. Eta on da gure ispillu edo mirail huni kasu egitea, egungo uholdean gure nortasuna eta izakera gal ez dezagun. Denok dakigu ondotox gure egungo arriskua zein den : gatzeta uretan bezala, Euskalerrria ere urtua, desegina izate-a, bere dohain guztiak eta izate guztia galtzea : mintzai-ra, nortasuna, arimako bertute bereziak. Itsaso zabalean deusetaraturik gelditzea.

Edozeinek bere nortasuna, bere burua begiratu behar baldin badu, berdin eta areago herriek. Eta hain zuzen ere, eginbide huntan esenplu eman zigun jaun bati ohore ematera etorri gera gaur Zuberoara.

Zuberoak jaun prestu eta argiak eman dizkio Euskalerrriari. Gure mintzaira lantzen lan ederrik egin duten gizonak. Guztion gogoan dira Oihenart, Sauguis, Belapeyre, Chaho, Etxahun, Archu, Inchauspe, Gèze, Lhande, eta hainbeste eta hainbesteren izenak.

Eta hoiien artean toki berezi bat zor zaio Salaberri jaunari, duela ehun urte *Chants Populaires du Pays Basque* liburu xarmanta agertu zuenari.

Ehun urte bete da, bada, orai, Salaberri-ren liburua agertu zenez geroztik. Ehun urte : adin beneragarria, bitarte handi xamarra. Merezi luke, bai, pausatu eta so aldi bat egitea, Euskalerrriak ordutik huna egin duen bidea ikusteko, euskerak pairatu dituen inarrosiak eta izan dituen ongaitzak neurtzeko.

Baina luza dezagun lan hau beste okasio batetarako. Salaberri jauna nor zen eta zer lan burutu zuen, egungo beste hizlariak kontatuko digute.

Ohar bat edo beste eginen dut haatik. 1870 gn. urtean

Salaberrik bere liburua ateratzen du. Urte hortan bertan edo oso inguruan M^m Villeheliok ateratzen du berea, eta Fabrek bere Hiztegia eta « Lettres Labourdines » direlakoak ere bai. Urte batzuk lehenxeago Duvoisin-ek Biblia osoa lehenbiziko aldiz euskerara itzulia eman zigun. Francisque Michel-ek, herriz, bere « Le Pays Basque » fama-tua. Eta Abbadie jauna lehenxeagotik oraino urte oroz ari zen hemengo herrixketan euskaldun festak eragiten eta sustatzen.

Dudarik gabe enseiu batzuk, hastapen batzuk izan ziren hoiek, gero, joan den mende hondarrean euskerak bi Euskalerrietan ezagutu zuen loretze eta gora-aldirako. Eta beste anitzetan bezala, orduan ere, hemengo Euskalerrriak aurea hartu zion hangoari, lehenbiziko urratsak hementxe eman ziren, argi zuzia hemendik hara pasatu zen.

Salaberri-ren liburua agertu eta bederatzi urte geroago, eta Abbadie-ren laguntzaz, ospatuko da Elizondo-n euskaldun poesiaren lehenbiziko eguna, mendiez bestaldean egiten zen lehena. Eta Salaberrik baino urte batzuk geroago Manterola donostiarrak bere « Cancionero » agertuko digu, eta « Euskalerrria » aldizkaria sortu ere bai. Urte hoietan Soroa-k euskaldun teatroari hastapena emango dio, Campion-ek bere « Gramátika de los cuatro dialectos literarios de la lengua euskara » aterako digu, Aizkibel eta Novia de Salcedo-ren hiztegiak agertzen dira, eta, hitz gutiz esateko, ba dirudi Euskalerrri zaharrak lozorro luze batetatik iratzarri eta ernatu nahi duela. Bere nortasuna, bere kultura, bere mintzaira galdumenditik begiratzeko lanean hasten dela. Aro berrien bide gurutze huntan bere burua arriskutan ikusten du, eta nahi du zerbait egin, bizi-rik irtetzeko. Ehun urteko bitarte huntan egin da, bai, lan ederrik. Batzuek herri musika, bertsoak, koplak eta kanta zaharrak, hitzak eta herriko jakinduria, esaerak eta abar bilduz, beste batzuek gure euskera zaharra landuz eta trenpatuz, aztertuz eta barnatuz. Langile guzti hoi en izenak orain hemen aipatzerik ez dago. Ohorea eta eskerrona denei, eta bereziki Salaberri-ri, haren liburuaren ehun urteko mugan.

Jaun guzti hoiek egin dako lanak ez du bere gaurko-

tasunetik den gutiena ere galdu. Galdu beharrean, irabaziaz eta berretuaz joan dela esango nuke. Bai. Herri baten ondasuna (gure herriarena, alegia) biltzea, ezagutzea eta baliatzea, sekula baino premiatsuago bilakatu zaigu gaur. Gaur gure herria bihurgune handi baten aitzinean dago. Lehengo bizitze moldeak, usarioak, ohidurak, ideak inarosi gogorra hartu dute. Eta hori ikustean, halako tentazio gaizto bat somatzen da zenbait euskaldunetan. Iragana iragan, orain dena behar dugu berri, dena lehen ez bezalako. Lehengo kontu zaharrek ez dute gehiago balio. Ehortzi ditzagun betiko, eta lehenaz lokarri denak hautsirik, jar gaitzen etorkizuneko hiri berria muntatzen. Bai. Hune-lako mentalidade bat ernetzen ari da gure artean, eta tentazio horretan erortzea engainu ikaragarri batetan erortzea litzake. Herri baten arimaz, arnasaz, ondasunaz, eta mendez mendeko izakeraz eta dohainez kontu guti eginik, dena irauli, dena azpikoz gora jarri. Mixiolariei beste herrietara doazenean, hango jakinduria, ohidura eta tradizioei errespetorik handiena gorde dezatela erakusten diegu. Eta gero, zer da ta, guk hemen, geure herrian eta geuron artean, besteentzat eskatzen dugun lege hori ez gordetzen ?

Aldaketak eta berriztapenak behar direla ? Bai. Betoz ordu onean. Betoz aurrerapenak eta behar diren antolamendu guztiak. Baina kontuz sustraiekin ! Sustraiak atxiki, oinarriak fermo eta sendo gorde beti ! Erroak mozturik abiatzea, zer zorakeria ! Nora joanen giñake ? Bere lur eta erroetarik hastandu den landarea ba dakigu nora dihoan : heriotzera zuzen. Eta herri baten heriotzea ez da inorentzat ere mesedegarri : ez berarentzat, ez besterentzat.

Horregatik nion Salaberrik eta hainbeste jaun-prestuk egindako lana egungo egunean zaigula sekula baino ere baliosago.

Eta azkenik, eskerrak berriz ere zuri, Maule-ko Alkate horri. Salaberri-ren gorasarre hau ez zen posible izango, zuk agertu duzun arta eta nahitasun handi hori agertu ez baldin bazendu. Zorionak zuri, eta zori hobek horrelako agintariak dituen hiriarri. Bere seme prestuak ohoratzen baitu.

Luis VILLASANTE.